

werkproces dat de voordelen van digitalisering binnen de strafrechtsketen maximaal benut.

Naar verwachting treedt het wetsvoorstel herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen in 2015 in werking. Daarmee verschuift de verantwoordelijkheid voor de tenuitvoerlegging van straffen van het Openbaar ministerie naar de minister van Veiligheid en Justitie.

Verder is in de loop van 2015 de inwerkingtreding voorzien van de wetsvoorstellen vereenvoudigen en digitalisering gerechtelijke procedure in het burgerlijk recht en het bestuursrecht van het wetsvoorstel vereenvoudiging en digitalisering hoger beroep. Beide regelingen zijn onderdeel van het programma Kwaliteit en Innovatie rechtspraak (KEI).

Wat de slachtoffers betreft, zal een aantal wetsvoorstellen in 2015 in werking treden. Eén daarvan is het wetsvoorstel ter implementatie van de EU-richtlijn minimumnormen voor slachtoffers. De wetsvoorstellen inzake het Europees beschermingsbevel, uitbreiding van het spreekrecht en uitbreiding van de reikwijdte van het Schadefonds Geweldsmisdrijven treden naar verwachting in 2015 in werking.

In 2015 wordt ook het wetsvoorstel Terugkeer en Vreemdelingebewaring parlementair behandeld. Vreemdelingen in het vreemdelingenbewaring vallen straks niet meer onder het penitentiarië regime, maar krijgen een regime met minder beperkingen en dat beter is afgestemd op het doel van hun bewaring.

En omdat Nederland in 2016 voorzitter is van de EU zijn de voorbereidingen op dit voorzitterschap volop aan de gang. Nederland wil een leidende rol blijven spelen op het dossier cybersecurity en het is tijd voor één Europese cyberstrategie. Ook moet de Europese netwerk- en informatie richtlijn geïmplementeerd worden. Nederland zal in 2015 de vierde internationale Global Conference on Cyberspace organiseren. Ook de drugshandel, skimming en overvallen op vrachtwagens, alsook mobiele bendes zal op het programma gebracht worden. Veiligheid en Justitie werken samen met het lokale stuur aan de opsporing en berechting van outlaw bikers, fenomeen dat ook internationaal op de agenda zal geplaatst worden.

PENOLOGIE EN VICTIMOLOGIE / PENOLOGY AND VICTIMOLOGY (1)

Van herstelrecht naar desistance, sociale rechtvaardigheid en vredesopbouw. Reflecties bij het 8ste internationaal congres van het European Forum for Restorative Justice

TINNEKE VAN CAMP^a, BART CLAES^b
& SOFIE VAN ROEYEN^c

- ^a Marie Curie Postdoctoraal onderzoeker, School of Law, Centre for Criminological Research, University of Sheffield, UK (Corresp.: t.vancamp@sheffield.ac.uk).
- ^b Postdoctoraal onderzoeker Opleiding Sociaal Werk, Erasmushogeschool Brussel; Verbonden aan de Onderzoeksgroep *Crime and Society*, Vakgroep Criminologie, Vrije Universiteit Brussel; Bemiddelaar, vzw Sugnomè, Forum voor herstelrecht en bemiddeling.
- ^c Doctoraal onderzoeker, Vakgroep Strafrecht en Criminologie, Institute for International Research on Criminal Policy, Universiteit Gent.

minister van Justitie, DAVID FORD, in juni 2014 het 8ste internationale congres van het *European Forum for Restorative Justice* (EFRJ) met als titel '*Beyond Crime – Pathways to desistance, social justice and peacebuilding*'.¹ Academici, praktijkwerkers en beleidsmakers van Europese lidstaten en daarbuiten verzamelden in Belfast, een stad die getekend is door een welgekend, diepgeworteld politiek conflict. In tegenstelling met andere internationale conferenties, zijn de drie hoofdthema's van deze conferentie onlosmakelijk verbonden met Belfast, haar geschiedenis en de innovatieve initiatieven die er de afgelopen jaren werden genomen.

Met het eerste hoofdthema '*Desistance from Crime*' ben je bovendien aan de *Queens University* van Belfast, met één van de toonaangevende

'We make society safer by restoring people, not by locking them up'. Zo opende de Noord-Ierse

¹ Voor meer informatie over het *European Forum for Restorative Justice* en haar evenementen, publicaties en Europese projecten, zie <http://www.euforumrj.org/>

criminologen in deze thematiek, SHADD MARUNA, aan het juiste adres. Zijn onderzoeksbevindingen en reflecties werden aangevuld met deze van JOANNA SHAPLAND van de *University of Sheffield*. Vanuit haar onderzoeksbevindingen in een longitudinale studie aangaande *desistance* met ANTHONY BOTTOMS (BOTTOMS & SHAPLAND, 2011; SHAPLAND & BOTTOMS, 2011) kan zij de brug slaan naar de door haar uitgevoerde nationale evaluatie van herstelgerichte praktijken in Engeland en Wales (SHAPLAND *et al.*, 2011). Eerder dan een breed discours over de *desistance*-thematiek, wordt de nadruk tijdens dit congres gelegd op de impact van herstelgerichte praktijken als bemiddeling en *conferencing* op het afzien van het plegen van nieuwe delicten. Doorheen de workshops en plenaire sessies werd benadrukt dat het *desistance*-proces bij de dader en de impact van herstelgerichte praktijken sterk met elkaar verbonden zijn. Uit de gepresenteerde onderzoeksbevindingen lijken beiden zich namelijk te verhouden als communicerende vaten. Herstelgerichte praktijken kunnen het procesmatig gebeuren van *desistance* bij de dader versterken, of zelfs als een mogelijke *hook for change* fungeren. Ook omgekeerd heeft de zogenaamde afgelegde weg, of het *desistance*-proces, effect op de wijze waarop de dader zich verhoudt tot de herstelbemiddeling of *conference*. Eén van de grote uitdagingen voor de toekomst is dan ook om de potentiële impact van herstelgericht werken op het *desistance*-proces verder uit te klaren. Meer inzicht in de manier waarop en onder welke condities een herstelgerichte tussenkomst het individuele proces naar het afzien van het plegen van delicten kan versterken, biedt ondersteuning aan de herstelgerichte praktijk en beleid.

Belfast is bovendien de plaats bij uitstek voor de bespreking van de twee andere hoofdthema's van dit congres, namelijk sociale rechtvaardigheid en vredesopbouw. Hiervan getuigt bijvoorbeeld de implementatie van vredesbewarende initiatieven tussen en met Ierse Nationalisten en Britse Unionisten, ondanks de nog steeds aanwezige metershoge 'vredesmuur' die katholieke en protestantse wijken van elkaar scheiden. In de plenaire sessies van JOHN BRAITHWAITE en KIERAN McEVoy krijgt Belfast een prominente

plaats als experimentele ruimte, een vorm van stadslaboratorium, waar de afgelopen jaren verscheidene innovatieve, inclusieve en *bottom-up* methodieken werden uitgetoetst aangaande conflicthantering. Partnerschappen tussen lokale gemeenschappen en ex-strijders, gepaard met de introductie van gemeenschapsvormende waarden, blijken belangrijke elementen te zijn voor het welslagen van conflicthantering. Vanuit deze methodieken komt een herstelrecht op de proppen dat zich als concept laat vertalen naar lokale gewoonten en culturen en tegelijkertijd universele kernwaarden consolideert. Niet alleen deze presentaties en de bijhorende workshops geven de deelnemers een stevige portie denkstof mee, vooral de excursies en ontmoetingen tussen conferentiegangers en ervaringsdeskundigen (inclusief ex-paramilitairen en onderhandelaars in de Noord-Ierse vredesprocessen) zorgen voor meer diepgang en versterken de wisselwerking tussen theorie en praktijk.

Met deze drie hoofdthema's verlegt het EFRJ de focus van herstelrecht van een denken over criminaliteit en het hervormen van strafrechtelijke structuren naar een leven ná criminaliteit en sociale, politieke conflicten. Met deze vernieuwende invalshoek worden ook andere wetenschapsdisciplines aangesproken. Dat een congres met als rode draad herstelrecht een veelzijdig, multidisciplinair gebeuren zou worden, was onvermijdelijk. De workshops bulken van een diversiteit aan thematieken waarbij herstelrecht en zijn praktijken steeds in relatie worden gebracht met de politie, het parket, de rechtbank, probatie en het gevangeniswezen en met een verscheidenheid aan misdrijven (bijvoorbeeld eengerelateerd geweld, huiselijk of seksueel geweld), met conflicten in scholen en op de werkvloer, met bepaalde doelgroepen (bijvoorbeeld mentaal gestoorde ouders) en culturen, en met interculturele en post-conflict situaties. Vooral de mate van complexiteit, intensiteit en impact van het conflict waarbij herstelrecht en zijn praktijken toegepast worden, lijkt steeds groter te worden. Meer en meer krijgen herstelgerichte interventies een plaats bij zeer ernstige misdrijven en conflictsituaties, waardoor ook slachtoffers van dit soort misdrijven toegang krijgen tot herstelrecht en er baat bij kunnen

hebben. Verschillende onafhankelijke studies, inclusief studies met controlegroep, tonen immers aan dat slachtoffers meer tevreden zijn met herstelgerichte tussenkomsten dan met strafrechtelijke procedures en dat deelname aan herstelgerichte interventies bijdraagt tot de emotionele verwerking van slachtofferschap en *empowerment*, in het bijzonder voor slachtoffers van ernstige misdrijven (BRAITHWAITE, 1999; CHOI, GREEN & KAPP, 2010; SHAPLAND *et al.*, 2007; SHERMAN & STRANG, 2007; STRANG *et al.*, 2006). Dergelijke observaties laten toe om voorbij te gaan aan de vraag of het gebruik van herstelrecht bij ernstig geweld gerechtvaardigd is; ze bekrachtigen het herstelgericht aanbod in geweldsdelicten (WEMMERS, 2002; STRANG & SHERMAN, 2003). Herstelrecht is niet uitsluitend te benaderen als een alternatief voor strafrechtelijke procedures en beslissingen maar kan, vergelijkbaar met de Belgische bewegingen naar een meer communicatieve en participatieve justitie (LEMONNE & CLAES, 2014), ook aanvullend zijn op de bestaande strafrechtsbedeling. In dat opzicht kan herstelrecht erg aantrekkelijk zijn voor slachtoffers omdat het hen een kans geeft zich uit te drukken en zich betrokken te voelen, zonder daarbij belast te worden met de verantwoordelijkheid voor een formeel antwoord op het delict (VAN CAMP, 2014). Dat praktijkwerkers, academici en wetenschappers nog steeds worstelen met de evenwichtsoefening tussen het maximaal bewaren van de belangen en rechten van het slachtoffer en het vrijwaren van de rechten, noden en belangen van de dader, blijkt ook uit de discussies op dit congres. Binnen de drie hoofdthema's wekte vooral dat van *desistance* de indruk dat een meer dadergerichte invalshoek gehanteerd werd. Er werd echter op de conferentie ook gewag gemaakt van een algemene tendens naar een meer slachtoffergericht herstelrecht, bijvoorbeeld door de Noord-Ierse minister van Justitie die pleitte voor een slachtoffergeleide toepassing ervan. Vooral het vergemakkelijken van de toegang voor slachtoffers tot herstelrecht, is een belangrijke uitdaging voor de toekomst. Tegelijkertijd noopt net een concept als herstelrecht met zijn verschillende toepassingen zich zowel in praktijk, onderzoek als theorie tot een blijvende evenwichtsoefening tussen de belan-

gen van daders en slachtoffers om alsdusdanig een gelijkwaardige toegang tot herstelgerichte initiatieven voor beide partijen te garanderen. Anders gesteld, het perspectief op slachtoffers mag het perspectief op daders niet vertroebelen, en omgekeerd. Beide lenzen op de realiteit, het misdrijf of het conflict moeten tegelijk klaar blijven en elkaar aanvullen.

Het EFRJ congres blijkt opnieuw een plaats te zijn waar onderzoekers inspiratie vinden voor de interpretatie van hun bevindingen en voor nieuwe onderzoeksprojecten bij praktijkwerkers, en waar praktijkwerkers op hun beurt standaarden voor goede praktijk met elkaar kunnen uitwisselen alsook kunnen toetsen bij onderzoekers. Net deze kruisbestuiving is een aangewezen momentum voor beleidsmakers om zich te laten inspireren over nieuwe praktijken en ontwikkelingen die geïntegreerd kunnen worden binnen hun plaatselijke strafrechtelijke context. Een opmerkelijk gevolg daarvan, en één van de verdiensten van het EFRJ, is dat zij op die manier communicatie en verbinding tussen onderzoekers, beleidsmakers en praktijkwerkers faciliteert en promoot. Zo spoort het EFRJ wetenschappers, beleidsmakers en praktijkwerkers aan om bij elkaar over het muurtje te kijken en voort te bouwen op elkaars ervaringen. Een belangrijke les die hier in het bijzonder voor België uit getrokken kan worden, is dat er nog mogelijkheden zijn om herstelgericht werken uit te breiden. Ons land heeft al een voortrekkersrol wat herstelgericht werken betreft, onder andere dankzij het bestaan van een regelgevend kader voor herstelbemiddeling, bemiddelingsdiensten in de gerechtelijke arrondissementen en samenwerkingsakkoorden tussen de bemiddelingsdiensten, gerechtelijke autoriteiten en hulpverleningsorganisaties. Bemiddeling en *confereencing* worden in België gebruikt in antwoord op een verscheidenheid aan delicten gepleegd door minder- en meerderjarige daders en in diverse stadia van de strafrechtelijke procedure en strafuitvoering alsook in niet-gecriminaliseerde conflicten (zoals in scholen en op de werkvloer). Echter nog te veel slachtoffers en daders lijken niet op de hoogte te zijn van hun herstelgerichte opties (WEMMERS & VAN CAMP, 2011). Daarom dient men doorverwijzers, bijvoorbeeld politionele en

gerechtelijke autoriteiten en hulpverleners, te blijven sensibiliseren over de positieve impact van herstelgerichte interventies op *desistance* en verwerking, zoals geobserveerd in wetenschappelijk onderzoek. Opdat het potentieel van herstelrecht benut wordt, moet het aanbod toegankelijk, en vooral gekend zijn, bij elkeen.

Referenties

- BOTTOMS, A.E. & SHAPLAND, J. (2011). Steps towards desistance among male young adult recidivists. In S. FARRALL, M. HOUGH, S. MARUNA & R. SPARKS (eds.), *Escape routes: contemporary perspectives on life after punishment*. London: Routledge, 43-80.
- BRAITHWAITE, J. (1999). Restorative Justice: Assessing Optimistic and Pessimistic Accounts. *Crime and Justice*, 25(1), 1-127.
- CHOI, J.J., GREEN, D.L. & KAPP, S.A. (2010). Victimization, Victims' Needs, and Empowerment in Victim Offender Mediation. *International Review of Victimology*, 17(3), 267- 290.
- LEMONNE, A. & CLAES, B. (2014). La justice réparatrice en Belgique : une nouvelle philosophie de la justice ? In A. JASPART, S. SMEETS, V. STRIMELLE & F. VANHAMME (eds.), *JUSTICE! Des mondes et des visions*. Montréal: Erudit, coll. Livres et actes, 112-141.
- SHAPLAND, J. & BOTTOMS, A.E. (2011). Reflections on social values, offending and desistance among young adult recidivists, *Punishment and Society*, 13(3), 256-291.
- SHAPLAND, J., ATKINSON, A., ATKINSON, H., CHAPMAN, B., DIGNAN, J., HOWES, M., JOHNSTONE, J., ROBINSON, G. & SORSBY, A. (2007). *Restorative justice: the views of victims and offenders. The third report form the evaluation of three schemes*. London, England: Ministry of Justice Research Series.
- SHAPLAND, J., ROBINSON, G. & SORSBY, A. (2011). *Restorative justice in practice*. London: Routledge.
- SHERMAN, L.W. & STRANG, H. (2007). *Restorative Justice: The Evidence*. London, UK: Smith Institute.
- STRANG, H., & SHERMAN, L. (2003). Repairing the Harm: Victims and Restorative Justice. *Utah Law Review*, 15(1), 15-42.
- STRANG, H., SHERMAN, L., ANGEL, C.M., WOODS, D.J., BENNETT, S., NEWBURY-BIRCH, D. & INKPEN, N. (2006). Victim Evaluations of Face-to-Face Restorative Justice Conferences: A Quasi-Experimental Analysis. *Journal of Social Issues*, 62(2), 281-306.
- VAN CAMP, T. (2014). *Victims of Violence and Restorative Practices. Finding a voice*. London, UK: Routledge.
- WEMMERS, J.-A. (2002). Une justice réparatrice pour les victimes. *Revue internationale de criminologie et de police technique et scientifique*, 2, 156-164.
- WEMMERS, J.-A. & VAN CAMP, T. (2011). *The offer of restorative justice to victims of violent crime: should it be protective or proactive? Final report*. Montreal: CICC, Université de Montréal.

PENOLOGIE EN VICTIMOLOGIE / PENOLOGY AND VICTIMOLOGIE (2)

Geen gunst maar *subjectief recht*. Jurisprudentiële ontwikkelingen inzake uitgaansvergunning en penitentiair verlof

LUC ROBERT^a & BENJAMIN MINE^b

^a Onderzoeker, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC), Brussel (Corresp.: Luc.Robert@just.fgov.be).

^b Onderzoeker, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC), Brussel.

De 'periodieke' uitgaansvergunning (UV) en het penitentiair verlof (PV) zijn twee bijzondere modaliteiten van strafuitvoering voorzien in de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf

en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten (verder: WERV). Beide hebben als finaliteit om de sociale re-integratie van de veroordeelde voor te bereiden; het PV heeft daarnaast ook als doel om de familiale, affectieve en sociale banden te behouden of te versterken.

UV en PV zijn belangrijke modaliteiten, aangezien een veroordeelde in principe via (één van) deze modaliteiten de gevangenis voor het eerst zal verlaten en aan de hand van deze modaliteiten de basis zal leggen voor diens later reclasseringsplan. UV en PV spelen dus een belangrijke rol bij de voorbereiding van modaliteiten van invrijheidstelling; de toekenning ervan is een